

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA‘LIM, FAN VA
INNOVASIYALAR VAZIRLIGI**

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo‘lyozma huquqi asosida

UDK: 31:331(575.1)

MIROLIMOV MIRISLOM MIRSHOKIR O‘G‘LI

**MINTAQA MEHNAT BOZORINING STATISTIK TADQIQOTINI
TAKOMILLASHTIRISH**

**08.00.06 -“Ekonometrika va statistika” ixtisosligi bo‘yicha
iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) darajasini olish
uchun yozilgan**

DOKTORLIK DISSERTASIYASI

Ilmiy pahlav: i.f.n., dotsent. Ayubjonov A.H.

Toshkent– 2023

MUNDARIJA

Kirish.....	3
I BOB. MINTAQA MEHNAT BOZORINI STATISTIK TADQIQ QILISHNING ILMYIY-USLUBIY ASOSLARI.....	13
§1.1. Mehnat bozori rivojlanishini o‘rganishning ilmiy-uslubiy asoslari.....	13
§1.2. Mehnat bozorining iqtisodiyotda tutgan o‘rnini statistik baholash.....	30
§1.3. Mintaqa mehnat bozori tarkibiy tuzilishini statistik ko‘rsatkichlari tizimi.....	45
I Bob bo‘yicha xulosa.....	57
II BOB. TOSHKENT VILOYATI MEHNAT BOZORINI HOZIRGI HOLATINI STATISTIK TAHLILI.....	59
§2.1. Viloyatda mehnat bozori rivojlanishi va “yashil” iqtisodiyotga o‘tish tendensiyalarini statistik tahlili.....	59
§2.2. Viloyatda mehnat resurslarining sifat va miqdor o‘zgarishlarini statistik ko‘rsatkichlari tahlili.....	76
§2.3. Toshkent viloyatida band aholi tarkibi va dinamikasini statistik baholash.....	90
II Bob bo‘yicha xulosa.....	100
III BOB. TOSHKENT VILOYAT MEHNAT BOZORINING ISTIQBOLDAGI KO‘RSATKICHLARINI STATISTIK BAHOLASH...	103
§3.1. Mintaqada mehnat bozori rivojlanishini ekonometrik baholash.....	103
§3.2. Mintaqada mehnat bozorini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari	115
§3.3. Toshkent viloyati mehnat resurslarining istiqbolda o‘zgarish dinamikasi prognozi.....	126
III Bob bo‘yicha xulosa.....	136
XULOSA.....	138
ADABIYOTLAP RO‘YXATI.....	141
ILOVALAR.....	153

KIRISH (falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi annotatsiyasi)

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Hozirda jahonda ekologik barqaror iqtisodiyotga erishish hamda barcha uchun munosib mehnat sharoitlarini yaratish mamlakatlar oldidagi eng muhim muammolaridan biriga aylanmoqda. Xalqaro mehnat tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, "bu ikki muammo bir-biriga bog'liq bo'lib, birgalikda hal qilinishi lozim hisoblanadi. Mamlakatlar iqtisodiyotida mehnat bozori kon'yunkturasi shiddat bilan o'zgarib, xalqaro hamjamiyatda iqtisodiy manfaatlar borasida raqobatning keskinlashuvi yuz berayotgan davrda rivojlanayotgan davlatlarda mavjud mehnat resurslaridan to'liq hamda samarali foydalanish strategiyasini ishlab chiqish zarurati tug'ilmoqda"¹. Bu esa jahon iqtisodiyotida o'z ahamiyatini yo'qotib borayotgan eski mehnat bozori institutlari va vositalari o'rnida yangi samarali hamda innovatsion usullarni tadbiq etishni ta'qazo etmoqda.

Xalqaro maydonda raqobatlashuv jarayonlarining kuchayib borishi sharoitida mehnat bozorini samarali rivojlantirish hamda ishchi kuchiga bo'lgan talab va uning taklifini o'zaro muvofiqlashtirishning ilmiy-uslubiy hamda tashkiliy jihatlari tadqiq etilmoqda. Mehnat resurslari soni yuqori bo'lgan hududlarida aholini ish bilan bandlik darajasini oshirish va yangi ish o'rinlarini tashkil etish, ishsizlik darajasini kamaytirish, o'zini o'zi band qilish tizimini takomillashtirish, xotin-qizlar va yoshlar bandligini oshirish, qishloq hududlarida istiqomat qilayotgan aholining doimiy ish bilan bandligini ta'minlash hamda aholi farovonligini oshirish, mintaqa aholisini yashil iqtisodiyot talablariga mos keladigan yangi kasblarga tayyorlash hamda yashil ish o'rinlarini barpo etish, mehnat bozorida inklyuziv bandlikni qo'llab-quvvatlash, xotin-qizlarni axborot texnologiyalari sohasidagi bilimlarini oshirish orqali ular uchun muvofiq bo'lgan ish o'rinlari bilan ta'minlash kabi dolzarb masalalar bu boradagi ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo'nalishlaridan hisoblanadi.

¹ Манба: <http://ilostat.ilo.org>: Устойчивое развитие, достойный труд и зеленые рабочие места. Пятый пункт повестки дня. Международное бюро труда. - Женева.

O‘zbekistonda jadal va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga erishish sharoitida aholi bandligi va turmush farovonligini ta‘minlashga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Respublika viloyatlari, xususan Toshkent viloyatida mehnat bozoridan foydalanishni statistik tahlil qilish, korxonalarda yangi ish o‘rinlarini yaratish holatini statistik baholash, mehnat bozorini “yashil iqtisodiyot” davridagi o‘zgarishlarga moslashuvchanligini o‘rganish, statistik prognozlash, mehnat resurslari shakllanishini va ularning o‘zgarishini statistik tahlil qilish hamda statistik modellashtirish masalalari Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining muhim vazifalaridan hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 3-dekabrda PF-29-son “Mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta‘minlash va kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari to‘g‘risida”gi Farmonida ham “Aholining tadbirkorlik tashabbuslarini amalga oshirishga moliyaviy ko‘maklashish, ularning daromadli mehnat bilan bandligini ta‘minlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish, mahallabay ishlash tizimini yangi bosqichga olib chiqish orqali kambag‘allikni qisqartirish, respublika, viloyat, tuman va shaharlarda ko‘rsatiladigan davlat xizmatlari va manzilli moliyaviy qo‘llab-quvvatlash instrumentlarini bevosita mahalla darajasiga tushirish”² bo‘yicha aniq vazifalar belgilab berildi. Mazkur vazifalarning bajarilishi respublika mehnat bozoridagi muammolarni echishda dasturulamal bo‘lib xizmat qilib, ushbu jarayonni samarali amalga oshirishda hududlarda mehnat bozoriga ta‘sir etuvchi omillarning salbiy ta‘sirini chuqur tahlil qilishni ta‘minlovchi ekonometrik hamda statistik ko‘rsatkichlar tizimini ishlab chiqish zaruriyati tug‘ilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-avgustdagi PQ-4796-son “O‘zbekiston Respublikasining Milliy statistika tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2022-yil 2-dekabrda PQ-436-son **“2030-yilgacha O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tishiga qaratilgan islohotlar samaradorligini oshirish**

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 3 dekabrda “Mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta‘minlash va kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari to‘g‘risida”gi PF-29-sonli farmonida.